

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Дизайн середовища	Рівень вищої освіти	2-й (освітньо-професійний)
Кафедра	Дизайн середовища	Рік навчання	1
Галузь знань	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Вид дисципліни	вибіркова
Спеціальність	В2 Дизайн	Семестри	2

ГУМАНІЗАЦІЯ АРХІТЕКТУРНО-ЛАНДШАФТНОГО СЕРЕДОВИЩА

ОПП Дизайн архітектурно-ландшафтного середовища

Семестр 2 (весна 2027)

Викладач	Шарлай Олена Василівна, кандидат архітектури, ст викл кафедри «Дизайн середовища» ХДАДМ
E-mail	Helene.sharlay@gmail.com
Заняття	За розкладом
Консультації	
Адреса	61002, Харків, вул. Мистецтв, 8, корпус 2, поверх 2, ауд. 207)
Телефон	057 706-02-46 кафедра «ДС»

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи (тільки у робочі дні до 18-00). Умови листування:

- 1) в темі листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни; в полі тексту листа позначити ПІБ здобувача, який звертається (анонімні листи не розглядаються);
- 2) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — jpeg, pdf.*

Окрім роздруків для аудиторних занять, роботи для рубіжного контролю мають бути надіслані на пошту викладача. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Консультації з викладачем в стінах академії відбуваються у визначені дні та години.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «Гуманізація архітектурно-ландшафтного середовища» є певний обсяг знань з історії архітектури, дизайну і садово-паркового мистецтва. Обов'язковим є достатній рівень знань та компетенцій з основ композиції і формоутворення, а також наявність практичних навичок у галузі курсового або реального проєктування.

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

Методичні рекомендації до самостійної роботи над теоретичною частиною курсу «Теорія і методика ландшафтного проєктування» для здобувачів 1 курсу другого рівня вищої освіти

спеціальності В2 «Дизайн» за освітньо-професійною програмою «Дизайн архітектурно-ландшафтного середовища», Шарлай Олена Василівна.

Додаткові навчально-інформаційні матеріали, у тому числі ландшафтні проєктні розробки, дані про авторів, школи садово-паркового мистецтва, і та. ін. надаються. Свої додаткові навчальні матеріали, пошукові ескізи тощо можна запропонувати переглянути за електронною адресою. Helene.sharlay@gmail.com

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Блокнот для конспекту, ручка. Комп'ютерна техніка (ноутбук, планшет тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет, папір для ескізування, олівець. Програми, необхідні для виконання завдань: Microsoft Word, Corel Draw, Photoshop. Обов'язковою умовою для здобувача є ведення конспекту лекцій (у зошиті чи в електронному вигляді).

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Курс «Гуманізація архітектурно-ландшафтного середовища» призначений для теоретичної підготовки фахівця в галузі проєктування. Він дає змогу ознайомитись із сучасними вимогами до архітектурно-ландшафтного середовища, методами та засобами підвищення рівня комфорту міських громадських просторів, та тенденціями в дизайні міських громадських просторів зі світового проєктного досвіду.

Головна *мета* дисципліни – опанування здобувачами комплексу знань та навичок аналізу міських громадських просторів в питанні відповідності їх сучасним вимогам універсального дизайну та визначенні потенційно проблемних питань в подальшому розвитку.

Завдання дисципліни:

- Ознайомити здобувачів із основними поняттями середовищного дизайну,
- Ознайомити здобувачів із сучасними тенденціями і методами дизайну архітектурно-ландшафтного середовища громадських просторів.
- Навчити описувати і аналізувати структурні характеристики громадських просторів, що впливають на формування образу архітектурного середовища.
- Опанувати сучасні принципи формування простору громадського середовища відповідно до результатів аналізу.

КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ, ЯКІ МАЮТЬ БУТИ СФОРМОВАНІ В РЕЗУЛЬТАТІ ОСВОЄННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати комплексні завдання і проблеми у галузі середовищного дизайну, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій у питаннях, що характеризуються певною невизначеністю умов і вимог. [Стандарт вищої освіти України за [спеціальністю «Дизайн»](#) для *другого (магістерського) рівня вищої освіти*] Електронний ресурс. Режим доступу: <http://osvita.ua/master/spec-master/63144/>

Загальні компетентності (ЗК):	Програмні результати навчання (ПРН)
ЗК2 Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. ЗК3 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК4 Здатність працювати в міжнародному контексті.	ПРН 4. Критично опрацьовувати проєктний доробок українських та зарубіжних фахівців, застосовувати сучасні методики та технології наукового аналізу. ПРН 8. Мати синтетичне уявлення щодо історії формування сучасної візуальної культури, вміння абстрагувати основні концепції візуальної комунікації у мистецькій та культурній сферах. ПРН 11. Представляти результати діяльності у зарубіжному науковому і професійному середовищі.
Спеціальні (фахові предметні) компетентності (СК) СК 3. Здатність розуміти і використовувати причинно-наслідкові зв'язки у розвитку дизайну та сучасних видів мистецтв. СК 9 Здатність розуміти і використовувати знання з історії та теорії ландшафтного проєктування.	ПРН 15 Орієнтуватись у процесах розвитку сучасного художнього процесу в дизайні, знати естетичні проблеми дизайнерських шкіл та напрямків. ПРН 17. Знати дендрологічну складову ландшафтного дизайну, базові засади геодезичної зйомки територій.

ОПИС І СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

Здобувачи ознайомлюються з особливостями та сучасними тенденціями в проєктуванні громадських просторів, особливостями композиційних рішень, впливом ландшафтною складовою на її створення, сучасними обробними матеріалами. Методика викладення передбачає курс лекцій, що супроводжується відео матеріалами, а також одночасне виконання практичних завдань, з метою закріплення матеріалу.

Дисципліна вивчається протягом першого семестру 2-го (4 кредити ECTS відповідно до Європейської кредитно трансферної системи (ECTS) за вибором віщого навчального закладу, вивчається в обсязі 90 навчальних годин, в тому числі 30 годин - лекційні заняття, 15 годин – практичні заняття, 7 годин — самостійна робота). Всього курс має 2 модулі і 9 тем.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Формування стратегії дослідження архітектурного середовища.

Тема 1. "Сучасні підходи і моделі архітектурного середовища, методики опису й аналізу." Знайомить з історією формування поняття "архітектурне середовище" й основам аналізу містобудівної структури з погляду сприйняття і нових проєктних задач.

Ціннісні характеристики і показники якості архітектурного середовища ". Містить результати досліджень теоретика архітектури Кевіна Лінча, про опис основних ціннісних характеристик архітектурного середовища, таких як життєздатність, свідомість, відповідність, доступність, контрольованість. Вимоги інклюзивності до громадських просторів. Нормативна база.

Тема 2 . "Сприйняття пам'ятників архітектури та історичної забудови і напрямки розвитку архітектурного середовища з метою збереження неперервності історичного ". Містить опис особливостей сприйняття символічних і історично значущих об'єктів різними соціальними групами, специфіки конфлікту між динамікою функціонально-дійових процесів і інертною матеріальною структурою.

Формування бази даних характерних сенсорних рис архітектурного середовища фрагмента історичного міста". Містить моделі опису сенсорних характеристик об'єкта архітектурного середовища і методики формування бази даних.

Тема 3. "Образ міста і його елементів". Знайомить із сучасними уявленнями про місто як систему, описом процесу адаптації людини до штучного оточення і формуванням просторової моделі цього оточення у свідомості людини..

"Ймовірні ситуації контакту з оточенням і розробка найбільш значущих параметрів, що визначають образ архітектурного середовища". Містить інформацію про базові елементи міської структури, що мають якостями архітектурного середовища і типових ситуацій контакту людини зі штучним оточенням. Розробляються параметри, що описують характеристики оточення, що впливають на формування образу архітектурної середовищ у свідомості людини.

Тема 4. «Фактори впливу оточення на формування образу об'єкту» Порівнює сприйняття просторів в залежності від розташування в умовах міста або замиського оточення, на рівному рельєфі або на схилі.

Змістовий модуль 2

Особливості психологічного сприйняття якостей простору

Тема 5. "Методика вибору характерних і унікальних характеристик архітектурного середовища об'єкта і побудова 3-х мірної просторової моделі архітектурного середовища фрагмента історичного центра міста". Містить моделі опису морфологічних, функціональних і історико-культурних характеристик об'єкта архітектурного середовища і методики формування бази даних.

Тема 6. " Психологія сприйняття простору". Знайомить з особливостями психологічного впливу таких якостей простору - масштаб, форма, виразність, межа, об'єм на формування образу архітектурного ансамблю.

Тема 7. « Фактори комфортності». Містить опис психологічних факторів комфортності житлового співтовариства, варіанти композиційних рішень у залежності від заданого образу і послідовність розробки планувальної концепції. Сучасні тенденції в формуванні громадських просторів, методи «тактичного» дизайну.

Тема 8 Вибір ділянки для аналізу архітектурного простору

Тема 9 Проведення аналізу руху різних видів транспорту і пішоходів, морфологічної структури, функціонального наповнення, історико-культурного контексту, ландшафтного і предметного дизайну елементів простору, відповідності вимогам «безбар'єрної» архітектури.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Формою контролю є екзаменаційний перегляд. Для отримання оцінки екзамену достатньо пройти рубіжні етапи контролю у формі поточних перевірок процесів практичної та самостійної роботи. Для тих здобувачів, які бажають покращити результат, передбачені письмові роботи з підготовки тез конференцій за обраними темами дисципліни (5 балів).

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії із здобувачами та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі інноваційних досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити здобувачів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути

перешкодою для реалізації здобувачами процесу навчання. Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими потребами здоров'я (в межах означеної аудиторії).

Міжособистісна відповідальність. У разі відрядження, хвороби тощо викладач має право перенести заняття на вільний день за попередньою узгодженістю з керівництвом та здобувачами.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

Під час занять здобувач повинен обов'язково вимкнути звук мобільних телефонів. За необхідності він має право на дозвіл вийти з аудиторії (окрім заліку або екзамену). Вітається власна думка з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTI

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. Самостійне відпрацювання обраної теми з дисципліни «Концептуальне проектування» відбувається в разі відсутності здобувача на заняттях з будь-яких поважних причин.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Здобувачі зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, у концептуальному рішенні проектної пропозиції тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Для виконання практичних завдань заборонено використовувати штучний інтелект. Здобувач, який без поважних причин (хвороба, або причини, узгоджені з деканом факультету), не набрав необхідну кількість балів хоча б по одному з завдань модулю, отримує 0 балів, в цьому випадку йому не зараховують увесь модуль. Неприбуття здобувача на проміжний контроль у встановлений термін без поважних причин оцінюється нульовим балом (0 балів). Повторний перегляд теми (елементу модуля) в цьому випадку не дозволяється.

Додаткові дні звітності встановлюються викладачем (узгоджуються на засіданні кафедри) в кінці першого, другого і третього місяців семестру для здобувачів, що пропустили контрольну атестацію з поважних причин, підтверджених документально, і таких, що мають направлення від декану факультету. Здобувачі, які мають заборгованість не з поважної причини, мають ліквідувати її тільки протягом залікового тижня семестру.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційного перегляду. Для допуску до екзаменаційного перегляду з дисципліни необхідно отримати не менш 60 рейтингових балів. Під час екзаменаційного перегляду здобувач може отримати від 1 до 10 балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач, складає 100 балів в межах виконаної програми курсу.

Якщо під час рубіжного контролю здобувач відсутній, він втрачає право отримати бали за проект. Наступним кроком рубіжного контролю є отримання хвостовки із вказаною датою перездачі проекту.

Корисні посилання: <https://zakonodavstvo.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

Дата	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
------	------	-------------	-------	-------	-------------------	--------

Модуль 1. Формування стратегії дослідження архітектурного середовища.						
1-2 тиждень	1	Лекційні самостійні	"Сучасні підходи і моделі архітектурного середовища, методики опису й аналізу." Знайомить з історією формування поняття "архітектурне середовище" й основам аналізу містобудівної структури з погляду сприйняття і нових проектних задач. Ціннісні характеристики і показники якості архітектурного середовища ". Містить результати досліджень теоретика архітектури Кевіна Лінча, про опис основних ціннісних характеристик архітектурного середовища, таких як життєздатність, свідомість, відповідність, доступність, контрольованість. Вимоги інклюзивності до громадських просторів. Нормативна база.	6/6	Читання лекції	Складання конспекту
3-4 тиждень	2	Лекційні / практичні/ самостійні	"Сприйняття пам'ятників архітектури та історичної забудови і напрямки розвитку архітектурного середовища з метою збереження неперервності історичного ". Містить опис особливостей сприйняття символічних і історично значущих об'єктів різними соціальними групами, специфіки конфлікту між динамікою функціонально-дійових процесів і інертною матеріальною структурою. Формування бази даних характерних сенсорних рис архітектурного середовища фрагмента історичного міста". Містить моделі опису сенсорних характеристик об'єкта архітектурного середовища і методики формування бази даних. Підбір варіантів громадських просторів для проведення дослідження	4/2/10	Читання лекції	Складання конспекту
5-6 тиждень	3	Лекційні / практичні/ самостійні	"Образ міста і його елементів". Знайомить із сучасними уявленнями про місто як систему, описом процесу адаптації людини до штучного оточення і формуванням просторової моделі цього оточення у свідомості	4/2/10	Читання лекції	Складання конспекту

			людини.. "Ймовірні ситуації контакту з оточенням і розробка найбільш значущих параметрів, що визначають образ архітектурного середовища". Містить інформацію про базові елементи міської структури, що мають якостями архітектурного середовища і типових ситуацій контакту людини зі штучним оточенням. Розробляються параметри, що описують характеристики оточення, що впливають на формування образу архітектурної середовища у свідомості людини. Затвердження об'єкту аналізу, оформлення вихідних даних			
7-8 тиждень	4	Лекційні / самостійні	«Фактори впливу оточення на формування образу об'єкту» Порівнює сприйняття просторів в залежності від розташування в умовах міста або замиського оточення, на рівному рельєфі або на схилі.	4/2/10	Читання лекції	Складання конспекту
Змістовий модуль 2 Особливості психологічного сприйняття якостей простору						
9-10 тиждень	5	Лекційні / самостійні	"Методика вибору характерних і унікальних характеристик архітектурного середовища об'єкта і побудова 3-х мірної просторової моделі архітектурного середовища фрагмента історичного центра міста". Містить моделі опису морфологічних, функціональних і історико-культурних характеристик об'єкта архітектурного середовища і методики формування бази даних.	6/6	Читання лекції	Складання конспекту
11 тиждень	6	Лекційні / самостійні	"Психологія сприйняття простору". Знайомить з особливостями психологічного впливу таких якостей простору - масштаб, форма, виразність, межа, об'єм на формування образу архітектурного ансамблю.	3/3	Читання лекції	Складання конспекту

12 тиждень	7	Лекційні самостійні	« Фактори комфортності». Містить опис психологічних факторів комфортності житлового співтовариства, варіанти композиційних рішень у залежності від заданого образу і послідовність розробки планувальної концепції. Сучасні тенденції в формуванні громадських просторів, методи «тактичного» дизайну.	2/4	Консультація за темою проєкту	Складання конспекту
13-15 тиждень	9	Практичні/самостійні	Проведення аналізу руху різних видів транспорту і пішоходів, морфологічної структури, функціонального наповнення, історико-культурного контексту, ландшафтного і предметного дизайну елементів простору, відповідності вимогам «безбар'єрної» архітектури. Зведення результатів аналізу обраного громадського простору.	9/18	Консультація за темою проєкту	Пошукові ескізи приносять на заняття

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

	Бали		Критерії оцінювання
	0–45	0–45	
A+	20	40	Здобувач в повному обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, проявив креативне мислення при виконанні завдань, логічно обґрунтував послідовність виконання необхідних завдань, професійно виконав усі етапи завдання, додатково брав участь у доповіді конференції з обраної теми.
A	17–19	37–39	Здобувач в повному обсязі опанував матеріал теми. Графічна подача акуратна, професійна, без помилок.
A-	16	36	Здобувач в повному обсязі опанував матеріал теми, подача акуратна, без помилок.
B	12–15	32–35	Здобувач добре опанував обсяг матеріалу практичного та самостійного курсу, творчо та якісно виконав усі поставлені завдання, але при цьому робота має незначні недоліки.
C	8–11	22–31	Здобувач в цілому добре опанував матеріал практичного та самостійного курсу, творчо та якісно виконав більшість поставлених завдань, але виконана робота має суттєві недоліки.
D	4–7	10–21	Здобувач в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має значні недоліки (відсутність концепції, творчого підходу, неякісна графічна подача проєкту).
E	1–3	1–9	Здобувач в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного та самостійного курсу, вирішив в цілому основні поставлені завдання, але виконана робота має багато значних недоліків (відсутність змістовного аналізу аналогів, обґрунтування

			концепції завдання, помилки в обробці графічного матеріалу, несвоєчасна подача виконаної роботи на екзамен без поважної причини тощо).
	0	0	Пропуск рубіжного контролю

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточне тестування та самостійна робота									Екзана- ційний перегляд	Сума
1 модуль				2 модуль						
Змістовий модуль1				Змістовий модуль2						
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9	0-10	0-100
0-45				0-45						

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
75-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за виступ на конференції за темою проєкту (3-5 балів).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Кривуц С.В., Бган А.Б. Стрінг-арт як засіб формування дизайну сучасних арт об'єктів: матеріали I Всеукраїнської здобувачської наукової конференції, м. Дніпро, 2021р. Т. 2. С.39-40.
2. Кривуц С.В., Пікущий О. Дерево в сучасному дизайні середовища: традиційний та інноваційний підходи: матеріали міжн. наук.-практичн. конференції «Topical issues of modern science and education». SPC "Sci- conf.com.ua", м. Харків, 2021р. С.961-964.
3. [Лукас Филипп](#) Маленький сад. . Лондон: [Frances Lincoln](#). 2021. 384с.
4. Пилипчук О.Д., Кривенко О.В. Використання сучасних напрямків образотворчого мистецтва у проєктно-дизайнерській практиці як засобів організації естетичного предметно-просторового середовища. Збірник наукових праць. "Містобудування та територіальне планування". Київ: КНУБА. 2020. Вип. № 75. С. 317–327.
5. Праслова В., Тимохін В. Методика локалізації та гуманізації арт-об'єктів в урбан середовищі

Збірник наукових праць «Теорія та історія архітектури» Київ КНУБА 2026 №36 С124-132

6. [Урсула Бьюкен](#) Англійський сад. Лондон: [FrancesLincoln](#). 2019. 320с.
7. Шарлай О.В. Вертикальне озеленення фасадів як засіб гуманізації міського архітектурного середовища. Український мистецтвознавчий дискурс Випуск 1 Київ. «Гельветика»2025 С.218 -224
8. Шарлай О.В. Сучасні тенденції функціональної організації простору покрівель громадських споруд Тези 8 науково-практичної конференції «Комплексний підхід до модернізації науки, методи, моделі, мультидисциплінарність». Вінниця-Відень, 06.09.2024
9. Шарлай О.В. Методи формування міських громадських просторів з метою забезпечення спадкового розвитку архітектурного середовища Тези VIII Міжнародної наукової конференції «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи» 20.03.2026 | Миколаїв, Україна С 268-275

Допоміжна

10. Бондаренко І.В., Туманов І.М. Тітаренко Н.О. Арт-ландшафти в дизайні сучасного середовища та їх характеристики. Збірник наукових праць. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура. Харків: ХДАДМ, 2019. № С. 12-15.
11. Демченко О. О., Ковалевський С. Б., Березівський Л. М., Соботович А. Л. Проектування ландшафтних об'єктів: навч. посіб. Ч.2. Дендропроєктування / Київ: НУБіП України, 2018. 206 с.
12. [Равен С.](#) Яскравий сад. Лондон: [FrancesLincoln](#), 2001.168с.
13. Родичкина И. Д. Ландшафтна архітектура: Короткий довідник архітектора. Київ: Будівельник, 2020. 336 с.
14. Шарлай О.В. Інноваційні методи вертикального озеленення архітектурних об'єктів. Збірник наукових праць «Науковий вісник будівництва». Харків: ХНУБА, ХОТВ АБУ. 2018. Т.91. №1. С.5-11.
15. Шарлай О.В. (2019). Функціонально-структурний аналіз міських громадських просторів як інструмент проектування середовища // Науковий вісник будівництва, т. 98, С.153-157
16. Шмиг Р.А., Боярчук В. М., Ландшафтна архітектура. [Термінологічний словник-довідник з будівництва та архітектури](#) .Львів: Триада плюс, 2020.116 с.

Інформаційні ресурси

1. Blanc P. The Vertical Garden. From nature to the city. Revised and updated. New York; London: W.W. Norton & Company, 2012: URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/http://www.yankodesign.com/2012/01/30/window-gardens/>
2. Edificio Consorcio Santiago de Enrique Browney Borja Huidobro | diseno arquitectura.cl: URL
3. Organic Building: URL: <https://inhabitat.com/organic-building-in-osaka-is-clad-with-plant-filled-pockets/>
4. Window Gardens: URL: <https://www.thegardenglove.com/diy-indoor-herb-gardens>
5. Біологічний бетон: як створити зелену стіну в екстер'єрі : URL: <https://www.vashsad.ua/landscape-design/architecture/articles/show/7646/>
6. Вертикальні сади Патрика Бланка: URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Vertical-Gardens-As-A-Restoration-Component-In-A-Patel-Verma/245605918a914677ead18da7d7446c0400c612dd>
7. Модульні плитки для вертикального озеленення «Жива стіна» от Еміліо Ллобата: URL: <http://bloglandshafta.com/>
8. Косик О. Формування комфортного міського середовища: засада утримання зелених зон [Електронний ресурс] // Сучасні проблеми архітектури та містобудування. – Київ : КНУБА, 2024. № 64. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/48a9/381e4801967522a942c800ce9f5abdec1987>.

9. Кравченко Д. В. Зелені насадження як фактор екологічної безпеки урбанізованих екосистем [Електронний ресурс] // Екологічна безпека та природокористування. – 2023. – № 32(1). – Режим доступу: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/10f9d547-4eb2-48d6-ad5c-549af5eb4a84/content>
10. Глущенко М. В., Бадяєв В. М. Озеленення урбаністичного середовища // Стан і майбутнє лісового господарства, переробляння деревини та землевпорядкування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 07-08.10.2024 – Київ : Біотехуніверситет, 2024. – С. 112-118. – Режим доступу: <https://biotechuniv.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/conf-07-08-10-24-mater.pdf>
11. Черноносова Т. О. Міське зелене будівництво : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання галузі знань 19 – Архітектура та будівництво зі спеціальності 192 – Будівництво та цивільна інженерія, освітня програма «Міське будівництво та господарство» Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2024. – 70 с. Режим доступу: <https://eprints.kname.edu.ua/65613/1/2023%20ЛІ%20репоз%20Черноносова.pdf> (дата звернення: 08.11.2025)